

Frank 't Hart: Wie zwijgt stemt toe.

'Nou, net goed!' De klas moet lachen. Achterin fluisteren een paar meisjes 'Oh!' 'Ja, dat is toch zeker zo? Vind ik wel, hoor. Mijn vader zegt het ook. Dan hadden ze hier maar niet moeten komen. Het is misschien niet leuk, om te verbranden enzo, maar dat schrikt ze wel af. Ik moet ze hier niet.'

De klas is nu eventjes net zo sprakeloos als ik. Carla heeft vol vuur gesproken. Ze lacht me nu wat verlegen toe. Een vreemd contrast. Ik hervind mezelf en sluit het onderwerp snel af. 'Wat je ook vindt van iemands aanwezigheid, ik hoop dat niemand hier een ander dood wenst en blij kan zijn als iemand is verbrand,' heb ik geloof ik gezegd. Wat moest ik anders zeggen?

Altijd als ik Carla in de school zie lopen, moet ik aan dit moment denken. Dit jaar krijgt ze les van een ander, maar ze groet me enthousiast en ik groet vriendelijk terug. In stilte hoop ik dat ze van gedachten zal veranderen. Loskomen van die vader; niet meer over ze praten, maar bevriend raken met een Marrokaanse jongen.

Het bovenstaande speelde zich ongeveer een jaar geleden af. Eén of twee dagen eerder waren in Duitsland een vrouw en twee kinderen levend verbrand, omdat een paar extreem rechtse jongens 's nachts een brandbom door het raam hadden gegooid. Ik weet niet meer hoe het ter sprake kwam in mijn brugklas. Eigenlijk was het vanzelfsprekend dat we erover zouden praten. Actuele onderwerpen gebruik ik graag als voorbeeld en om reacties uit te lokken. Dit keer werd ik overtroefd.

Het probleem is dat ik werkelijk niet wist hoe ik moest reageren. Ook nu blijf ik het antwoord schuldig.

Bij het corrigeren van opstellen in de bovenbouw gebeurt soms hetzelfde. Dan schrijft een leerling over criminaliteit en zijn het allemaal junks die de doodstraf verdienen. Als iemand

de economie bespreekt, moeten alle illegalen het land uit 'en die vuile Turken trouwens ook.' Krakkers zijn asociaal en de CD zou de politiek eens op stelten moeten zetten. Het is een voorspelbaar repertoire. Napraters, nietwaar? Het is natuurlijk ook een leeftijd waarop je tegen alles aan wilt schoppen. Van enige inhoudelijke onderbouwing is vaak geen sprake. Ik loop nog wel eens naar een leerling toe, om te vragen hoe ik dat nou allemaal moet begrijpen. 'Ja, natuurlijk, die hier in de klas, dat is een prima jongen. Maar daar, in die andere wijk en die beelden laatst op tv, dat zegt toch genoeg? Die lui zijn niet te vertrouwen.' Ik druipt af en oordeel: zwakke argumentatie. Een week later kom ik dan met een kranteknipstel om het tekstbegrip te oefenen. 'Europa negeert voordeel immigratie' staat erboven...

Laat het duidelijk zijn dat ik opstellen corrigeren over het algemeen leuk vind. Vaak word ik aangaan verrast door mijn leerlingen. Stille wateren maken ineens een haarfijne afweging tussen de argumenten voor en tegen euthenasie. Luchthartige types zijn sterk betrokken bij milieuproblemen. Natuurlijk ken ik ook de standaardverhalen over op tijd thuis moeten komen. Ze eindigen meestal hetzelfde: 'als je er met je ouders over praat, kom je er samen wel uit.' Maar met de jaren wordt de horizon van mijn leerlingen vanzelf breder, en ik heb daar volkomen vrede mee. Niet iedereen heeft een rotjeugd gehad en daarmee een bron van inspiratie. Ik vind dat er op school ruimte en aandacht moet zijn voor datgene wat leerlingen bezighoudt.

Niet alleen vanuit een humanistisch idealisme streef ik naar zo'n persoonlijke ontplooiing; het is voor mij ook een onderdeel van goed onderwijs. Ik wijs mijn leerlingen de weg om (hun) taal zo effectief mogelijk te gebruiken in uiteenlopende situaties en met verschillende doelen. Van *taalgebruik* is pas echt sprake als de situatie en het doel voor jou zinvol zijn. Dan denk je als methodeschrijver natuurlijk al gauw aan huisdieren en popmuziek. Maar er gaat veel meer om in onze leerlingen. Ervaringen en gevoelens die ze aan het twijfelen brengen. Ik wil leerlingen prikkelen om te luisteren naar iemand met wie ze het niet onmiddellijk eens of oneens zijn; om onder woorden te brengen waaruit hun twijfel bestaat.

En daarmee zijn we terug bij het begin. Ik sluit graag aan bij de actualiteit en zoek onderwerpen die om een standpunt vragen. Daarin ben ik beslist niet de enige. Minister Ritzen hoeft de door hem geconstateerde vervlakking van normen en waarden niet aan het onderwijs te wijten. (Het is dus maar de vraag of hij daar de oplossing moet zoeken.)

Ik krijg dan soms wel leerlingen tegenover me met uitspraken waar ik geen raad mee weet. Ik vind hun uitspraken racistisch. 'Buitenlanders oprotten,' of 'de grote stroom vluchtelingen belemmert onze economische groei' mag iemand van mij niet zeggen.

Ik kan zulke standpunten afkeuren en er het mijne tegenover stellen. Maar daarmee overtuig ik niemand en ik ondermijn mijn eigen doelstelling: goed luisteren en ingaan op wat de ander zegt. En als ik het gesprek op gang wil brengen, stuit ik bij leerlingen vaak op een muur van onwrikbare (voor)oordelen. Ook niet erg bevredigend.

Steeds vaker kies ik daarom voor de weg van de minste weerstand: ik ga het thema discriminatie uit de weg. Het lukt mij niet meer om het gesprek in goede banen te leiden. Daarvoor zou ik meer afstand moeten nemen van het onderwerp.

Enkele jaren geleden kon ik in een tweede klas nog een heel open gesprek voeren over discriminatie. Leerlingen wisten me duidelijk te maken dat hun mening over asociale buitenlanders niet uit de lucht gegrepen was. Ze hadden rottige ervaringen in hun flat gehad en ja, dat waren steeds buitenlanders geweest. "Is het dan eerlijk om alle buitenlanders te beschuldigen?" vroeg ik. 'Nee, maar...' 'En hoe zou je er nou het beste iets aan kunnen doen?' We kwamen er niet echt uit, maar we luisterden serieus naar elkaar.

Inmiddels zijn de posities bepaald. Elke opmerking wordt als een aanval opgevat. Een aanval die wordt afgeslagen: met woorden of met stilte, maar zonder de argumenten te wegen.

Ik geef les op een zeer 'witte' school. Minder dan 5% van de leerlingen is allochtoon. Enkele straten verderop staat echter een openbare school, die elk jaar 'zwarter' wordt. Betekent dit nou dat ik op een racistische school werk? Nee, ik geloof het niet. Het is vaak maar één

leerling in een klas die het gesprek voor mij zo moeilijk maakt. Het betekent wel dat discriminatie op school bestrijden voor mij bijna onmogelijk wordt. Ik vind dat ik daarmee te kort schiet. Leerlingen bijbrengen dat vandalisme niet hoort, vind ik niet mijn taak. Discriminatie bestrijden wel. Het mag dan niet bij af en toe een gesprekje blijven, dat is me duidelijk. Maar wat helpt dan wel?